

POPULAČNÍ ZÁKLADNY NEJVĚTŠÍCH IMIGRAČNÍCH CENTER V ČESKOSLOVENSKU

V Československu má migrace obyvatelstva značný ekonomický význam, neboť populační situace je velmi napjatá a požadavky hospodářství na pracovní síly je možno uspokojit jen částečně. Úkolem tohoto referátu je podat základní demografický charakter populačních základů největších imigračních středisek, která zaujímají jedno z dominantních postavení v migrační problematice. Sledování se sice vztahuje k jedinému roku — jedině pro rok 1960 byla získána kombinovaná data o přistěhovalých do velkých imigračních center — ale i tak je možno považovat výsledky za dostatečně charakteristické, neboť se situace v populačních základech, stejně jako jejich vymezení, příliš rychle nemění. Pod pojmem populační základna rozumíme širší okolí velkého migračního centra, které je s tímto centrem spojeno různými svazky. Pro naše sledování je nejdůležitější migrační spojení, projevující se v intenzivním stěhování obyvatelstva populační základny do příslušného imigračního střediska. Za populační základnu považují proto okresy, ze kterých se v r. 1960 vystěhovalo přes 3 promile jejich obyvatelstva do příslušného imigračního střediska s tím, že vylučují okresy územně oddělené. Vymezení populačních základů, tj. jednotek geografie obyvatelstva, je do značné míry shodné i s vymezením vlastních geografických komplexů. V průměru jde o jednotky velikosti bývalých krajů.

Celkem je uvažováno 6 velkých imigračních středisek: Praha, Plzeň, Mostecko (tvořené okresy Chomutov, Most, Teplice a Ústí n. L.), Brno, Ostravsko (tvořené okresy Ostrava a Karviná) a Bratislava. Podíl těchto středisek na migračním růstu sledovaném podle okresů je 75 procent, na průmyslové výrobě je podíl třicetiprocentní, na obyvatelstvu dvacetiprocentní. Všechna střediska se vyznačují značným migračním růstem a s výjimkou Prahy mají i celkový růst obyvatelstva relativně vyšší než je růst celostátní. Pokud jde o přirozený vývoj, projevuje se výrazně rozdíl mezi Bratislavou, Mosteckem a Ostravskem na jedné straně a Prahou, Plzní a Brnem na straně druhé. Zatímco první tři mají přirozený přírůstek na celostátní úrovni, dochází u druhých ke stagnaci i k úbytku obyvatelstva.

U populačních základů je demografická situace pochopitelně jiná než u imigračních center. V průměru je zde sice víc než dvakrát vyšší přirozený přírůstek obyvatelstva proti samotným imigračním centrům, proti ostatnímu obyvatelstvu je však nižší. Pod celostátním průměrem je značně přirozený přírůstek plzeňské populační základny a u pražské populační základny došlo v r. 1960 dokonce k úbytku obyvatelstva přirozenou měnou. Pokud jde o migrační bilanci, je s výjimkou pražské populační základny vždy pasivní. Největší migrační úbytek obyvatelstva měla populační základna brněnská, ostravská a plzeňská, vesměs přes 5 promile všeho obyvatelstva. Nejzávažnější je migrační úbytek u plzeňské populační základny, kde je vyšší než přirozený přírůstek, takže je tato základna jedinou s celkovým úbytkem obyvatelstva. Údaje o populační situaci sledovaných územních jednotek podává tabulka.

Velmi důležitou charakteristikou je vedle pohybu obyvatelstva i hustota zalidnění podle jednotlivých populačních základů. Nejvýraznější je nízká hustota zalidnění u plzeňské populační základny, kde činí jen 55 obyvatel na km², dále u mostecké populační základny, kde je 84 obyvatel na km². Všechny ostatní populační základny mají hustotu zalidnění přes 100 obyvatel na km².

Populační situace r. 1960 vzhledem k hlavním imigračním centrům

Územní jednotka	Počet obyv. 1960 v tis.	Hustota zalidění na km ²	Roční přírůstek resp. úbytek			
			celkový		přirozený	migrační
			absol.	v proc.	v proc.	v proc.
A. Hlavní imigrační centra:						
Praha	1003	5415	2525	2,5	-2,2	4,7
Plzeň	138	1173	2256	16,3	-0,2	16,5
Mostecko	447	197	4806	10,8	6,7	4,1
Brno	314	1741	2598	8,3	1,8	6,5
Ostravsko	447	924	15811	35,1	6,6	28,5
Bratislava	242	1265	6528	26,9	8,4	18,5
Celkem	2591	756	34524	13,3	2,5	10,8
B. Jejich populační základny:						
Pražská	867	113	717	0,8	-0,5	1,3
Plzeňská	413	55	-56	-2,1	3,1	-5,2
Mostecká	615	84	3498	5,7	7,5	-1,8
Brněnská	489	103	197	0,4	6,1	-5,7
Ostravská	1041	110	4498	4,3	9,7	-5,4
Bratislavská	553	115	4296	7,8	12,5	-4,7
Celkem	3978	96	12350	3,1	6,4	-3,3
C. Ostatní území:						
v Čechách	2447	93	1304	0,6	2,2	-1,6
na Moravě	1450	107	5673	4,0	6,1	-2,1
na Slovensku	3274	70	18168	11,8	14,9	-3,0
Celkem	7171	87	43406	6,0	8,3	-2,3
D. ČSSR úhrnem	13740	107	90079	6,6	6,7	-0,1

Intensita stěhování obyvatelstva populačních základů do příslušných imigračních center byla přibližně 6 promile všeho obyvatelstva a nedoznávala větších regionálních rozdílů. Podíl přistěhovaných z populačních základů na všech přistěhovaných do příslušných imigračních středisek ukazuje nejlépe na význam populační základny pro příslušné centrum. V průměru činil 39 % a s výjimkou plzeňské, kde přesahoval 50 %, byl obdobný u jednotlivých populačních základů. Jde vcelku o nízký podíl, což odpovídá rozsáhlosti přitažlivosti největších ekonomických center států.

Značné regionální rozdíly jsou u ukazatele „počet vystěhovaných do ostatních velkých imigračních středisek na 100 vystěhovaných do příslušného imigračního střediska“. Nejvyšší hodnotu vykazovala mostecká populační základna (74), brněnská (66) a plzeňská (42). Příčina těchto vysokých hodnot spočívá v přitažlivosti Prahy a Ostravska, u mostecké populační základny je důležitá i silná fluktuace obyvatelstva.

Z našeho výzkumu vyplývají tyto závěry:

1. Populační základny mají značný význam pro příslušná imigrační centra, nikoliv však význam rozhodující. To je způsobeno jednak nepříznivou populační

situací v těchto oblastech, jednak velkou atraktivností největších ekonomických center, jejichž vliv se uplatňuje i ve vzdálenějším území.

2. Současná migrace zhoršuje populační situaci právě ve sledovaných populačních základnách, neboť představují většinou oblasti ekonomicky významné, s řadou imigračních center nižšího řádu.

3. Demografická situace jednotlivých populačních základen je různá. Nejméně příznivá je u plzeňské populační základny, dále u pražské a brněnské. Přitom zejména u plzeňské základny současná migrace dále silně zhoršuje demografickou situaci. Tato základna má celkový úbytek obyvatelstva, nejnižší hustotu zalidnění a přitom je její podíl na přistěhovalých do Plzně značně vyšší než obdobný podíl u jiných populačních základen. Zároveň je zde silné vystěhování i do ostatních imigračních center, podobně jako z populační základny mostecké a brněnské. Tuto regionální rozdílnost je nutno respektovat při plánování migrace.

JÁN HANZLÍK

POHYB OBYVATELSTVA NA SLOVENSKU V ROKOCH 1869 – 1961

Nedodáno

ZDENĚK PAVLÍK

NOVÝ UKAZATEL VNITŘNÍCH MIGRACÍ

Nedodáno